

Bombenatten over Als og Sundeved 1942

December 22, 2022

Bombenatten over Als og Sundeved 1942

Natten mellem den 18. og 19. august 1942 blev der udført et regulært angreb med især den nordlige del af Als og af Sundeved. Mirakuløst var der ingen der omkom. Det vil sige, at det var en del husdyr, der omkom. Og de materielle skader var voldsomme. De engelske fly havde åbenbart helt forpasset deres mål. De skød ca. 40 km forbi de beregnede mål i Flensborg. Da man kom hjem til England, rapporterede om mange store brande. Men man sagde, at man ikke kunne observere om man ramte de udpegede mål. I denne artikel kigger vi også på de talrige flystyrt, der har været i samme område, hvor angrebet fandt sted. En fejlbombning af Rønshoved Strandhotel kunne have fået katastrofale følger for 60 bomberamte børn fra Hamborg, der var anbragt her.

To bomber blev fjernet

Gennem Anden Verdenskrig har der været mange bomber og flystyrt over Als og Sundeved. Vi kunne forleden høre om to bomber, der blev fjernet. Dette bekymrede mange lokale borgere.

Men den værste nat var nok natten mellem den 18. og 19. august 1942. Da var der tale om et direkte angreb. Og da var beboere i livsfare. Men det er en aktion som ikke mange uden for Als og Sundeved har hørt om.

Gårde og huse lå i ruiner

Avisen Hejmdal kunne den 20. august berette om de omfattende ødelæggelser. Gårde og huse var lagt i ruiner mange steder. Over hele Als, i Gråsten, Felsted, Ullerup, Blans Mark, Grødebjerg, Lundsbjerg og mange andre steder havde der været sprængninger og brande.

Tag i brand i Aabenraa

Inde i Aabenraa gik der ild i et tag i Storegade. Flere butiksvinduer i hovedgaden var ødelagt. Ingen mennesker blev ved et mirakel dræbt. Men en del husdyr dræbtes. Og store materielle værdier blev ødelagt

Store skader på firlænget gård på Søgård Mark

En bombe var gået ned i det ene hjørne af en firlænget gård på Søgård Mark. Hestestalden var ødelagt og den ene mur var fuldstændig blæst bort. Taget på stuehuset var revet af. Det samme gjaldt store flager af bliktaget på laden og i staldene. Det var ikke en dør eller et vindue i hele ejendommen, der var helt. Næsten alle murer havde revner.

I nærheden af gården var der faldet en halv snes bomber med ikke mere end 25 – 30 meters afstand. En minebombe faldt syd for stuehuset i en kartoffelmark.

Kalkstøv over syg mand

Ved siden af gården lå et aftægtshus. Her lå en meget syg mand. Han var blevet overdrysset med kalkstøv og glasskår. Men heldigvis var han ikke kommet meget til.

To unge piger var alene hjemme i stuehuset. De blev heldigvis kun lettere såret.

Brandbombe gennem stuehus

Da bomberne faldt, var ejeren af gården, Johan Philipsen til fødselsdag på Bermersmaj. Her faldt en brandbombe ned gennem stuehuset. Heldigvis kom alle karle fra Lundtoftebjerg og hjalp med oprydningen.

I Bovrup nedbrændte et stuehus. På Sundeved nedbrændte en ejendom i Ullerup og det samme gjorde en ejendom i Blans Skov.

Lige så lyst som i dagtimerne

Det hele startede på Als med at et fly kom lidt før de andre og smed 3 lysbomber. Lidt efter kom der flere maskiner og kastede flere lysbomber. Det blev næsten lige så lyst som i dagtimerne.

Syd fra kunne man bemærke kraftige projektører og afværger-ild. Inde for var der som om, der blev rykket i døre. Men det var nok lufttrykket fra fjernt kastede bomber.

Masser af bomber over Nordals

De første sprængbomber faldt ud over Eskebjerg og brandbomber over Agerhøj og Eskebjerg. Brandbomber over Melsgård og Mejls Mølle. Så kom bomberne over Holm Mølle, Trolsgaard og legepladsen på skolen

Møller Hansens udhus blev fuldstændig pulveriseret. Hesten blev hovedløs kastet op i luften og havnede sammen med koen, så denne også blev dræbt. Møller Hansen blev såret af en splint og kastet ind i den næste stue af lufttrykket.

Store ødelæggelser i Holm

Gårdejer Christensens lade-bygning blev med maskiner og andet indhold fuldstændig ødelagt. Da den 3. bombe kom, fløj samtlige jagermaskiner hen over hovedet. Man kunne tydeligt høre at maskingeværerne knaldede.

Oppe hos lærer Hansen fandt man senere 30 huller i husets lofter og vægge. Han havde lejligheden oven over skolebygningen. I den ene ende af svinestalden faldt en bombe. Det betød at udbygningen blev fuldstændig udslettet. Af 35 svin blev en halv snes stykker mirakuløst reddet. Dagen efter fandt man også levende høns i ruinerne. Der var store ødelæggelser i Holm.

Beboerne frygtede for deres liv

Beboere havde fundet ly i kælderen. Man kunne mærke en ejendommelig lugt af svovl og støv. Og så kunne mærke at det knagede i hele huset. Tagstenene var trykket løse og en masse var styrtet raslende sammen foran kælders vindue.

Dem, der havde søgt tilflugt til kælderen, frygtede for deres menneskeliv. Nerverne var højspændte.

Fosforbomber over hovederne

Endnu flere bombenedslag ikke lang fra skolen fulgte. Tre store bomber faldt ned i gårdejer Sarsgaars mark ca. 800 meter fra skolen mod nord. 13 bomber faldt ned ude ved Eskebjerg. Særlig i Dyvig faldt der mange. To ramte Bertel Petersen og Strucks ejendomme, deres udhuse blev bortsprængt. I P. Madsens ejendom i Dyvig brændte alt familiens tøj og ejendele inde. Familien måtte rende ud på marken for at søge dækning.

Thoma og Thomas på Dyvig Kro ville over at hjælpe P. Madsens. Men de måtte på grund af en regn af fosforbomber over Farressdam, Fælles og Dyvig lægge sig under et gammelt træ uden for kroen.

Midt under det hele kunne man se en maskine blive ramt. Som en ildkugle styrtede den mod jorden. Det var et Halifax bombefly, der endte sine dage på marken ved Sønderborg Ladegaard.

Taget på skolen er revet af – dog ikke af gymnastiksalen. Lærer Hansens lejlighed er fuldstændig raseret. Skolestuerne er raserede. Dørene er sprængt. Udvendig er bombesplinter faret ind i væggene.

Efter stilheden brølede dyrene

Pludselig blev der stille, men så kunne man høre hestene løbe ind ad vejen mod Nordborg. Kreaturerne brølede på markerne. Alle de lemlæstede grise på møllen skreg, så det var helt forfærdeligt. Over hele Holm lå der tagplader, brædder og et stort lag støv.

Efterhånden kom folk op af kældre og ud af gangene, hvor de ellers trode at de var i sikkerhed.

U-eksploderede bomber i massevis

På Als gik det virkelig hårdt for sig. Det vidner forskellige beretninger om. På et tidspunkt brændte Mjelsgård og Peter Madsens ejendom i Dyvig. Og her var overbetjent Kunz som en af de første nået frem. Han forsøgte at jage alle nysgerrige væk, fordi der befandt sig u-eksploderede rundt om på gården.

De u-eksploderede bomber samlede man sammen og fik læsset på en vogn. Derefter smed man dem i en dam bag ved Ellen Sandvejs kro.

Unge fik en skræk i livet

Jo de unge syntes, at det var spændende at kunne se og høre bombemaskiner langt oppe i luften. Men den nat fik de en skræk i livet. Nu var krigen pludselig blevet farlig. Mange af dem begyndte efterfølgende at ryste hver gang de hørte flyvere. Og det skete ofte over Als.

Den 19. august var der sort af mennesker mellem Holm og Nordborg. Alle skulle til Holm for at se, hvad der var sket. Et stykke tid efter fik egnen også besøg af kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid.

Takkegudstjeneste

Nogle dage efter bombardementet kom CBU fra Haderslev. De kom for at foretage oprydning i ruinerne.

Søndag den 23. august blev der på Holm Kro afholdt en takkegudstjeneste. Små 200 beboere takkede sammen med pastor Lænkholm for at ingen var blevet dræbt under de voldsomme begivenheder.

Statens Civile Luftværn: "Det kan aldrig passe"

Nogle bombefly havde til opgave den 19. august at bombe ubådsværftet i Flensborg. Som alternativt mål havde de selve Flensborg. Nogle af flyene havde åbenbart kastet deres bomber mod værftet. Andre af flyene bombede Flensborg, Det ene fly kastede sin last over et "tilfældigt" mål. Og det skulle så have været over Danmark.

Men det er noget, der ikke passer i den historie. For Statens Civile Luftværn kan fortælle, at der mellem kl. 00.05 og 00.30 den nat blev kastet et stort antal bomber mod området mellem Tinglev – området og Gennerbugten og farvandet mellem Als, Ærø og Flensborg Fjord. Man mener at det er tale om et regulært angreb.

Statens Civile Luftværn sagde, at der på dansk jord i løbet af en halv time faldt 293 sprængbomber og ca. 4.500 brandbomber. Herunder et stort antal fosforbomber. Selve vægten er anslået til 250.000 pund!

Det vil sige at selv om alle fly havde forpasset deres mål og ramt ved siden af Flensborg og i stedet bombet på dansk jord, ville regnskabet ikke gå op. Derved blev 155 tons bomber smidt ned over dele af de sydøstlige Sønderjylland. Men hvorfor løj englænderne over denne aktion?

Let sidevind bragte dem 40 km ud af kurs

Nu har vi så også set andre tal fra denne aktion. Således skulle der have været 149 engelske bombefly som skulle have kastet 993 sprængbomber.

Andre kilder igen beretter om, at de engelske fly bestod af 31 stifindere og 118 fly- Efter godt 2 timers flyvning og lidt sidevind var de kommet ca. 40 km ud af kurs.

Resultaterne forblev u-observeret

Kl. 2.15 landede maskinerne igen på Wyton Flyveplads efter en absolut fejlslået mission. Efter hjemkomsten mente man at have lokaliseret målet under tæt dis og at i alt 155,4 tons bomber var blevet kastet. Den britiske konklusion var:

- *Store brande blev startet, men generelt forblev resultaterne u-observerede. Dog må det formodes at brandene stammede fra målet*

Flere fly gik ned den nat

Der gik sandelig også fly denne nat:

- *Wellington styrtet ned i Nordsøen af ukendte årsager – 5 omkomne*
- *Stirling skudt ned af en Messerschmidt ude i Nordsøen*
- *Under landingsforsøg ved Tønder omkom de to besætningsmedlemmer, der på det tyske fly nedskød det engelske*

De to bomber ved Kjær

Det er nok mest de to bomber, der blev fjernet ved Kjær, man har hørt om. Disse bomber var på vej til Hamborg. De havde ligget her siden juli 1943. Flyet, der havde bomberne men, kom væk fra gruppen og blev skudt ned af en tysk natjæger.

Den måtte nødlande ved en frugtplantageved Hestehave. Fem af besætningen døde med det samme. De to overlevede svær kvæstet. Men de døde dog senere på Sønderborg Sygehus En eller to bomber sprang i luften natten til den 25. juli 1943. Ved denne eksplosion omkom også to tyske soldater. Og egentlig savner man stadig tre bomber.

7 mand dræbt ved Holm

Nu er denne optegnelse ikke komplet, men den giver da lidt af et indtryk, hvor mange allierede fly der styrtede ned i det område, der blev bombet i Sydøst – Sønderjylland.

Natten mellem den 17. og 18. august 1943 styrtede en engelsk bombemaskine ned ved Odderkær i Holm. Besætningen på 7 mand blev dræbt. I 1993 blev en mindesten over disse 7 engelske flyvere indviet.

Maskinen en Lancaster 3 JA 851 blev skudt ned af Oberleutnant Hans Meissner og obergefreiter Hafner i en Messerschmidt. Det engelske fly var på vej tilbage til England.

40 bombemaskiner nedskudt

En angrebsstyrke på 597 4 – motorede bombere var sat ind mod Peenemünde, udviklingscentret for de tyske V1 og V2 raketvåben. Englænderne forsøgte at narre tyskerne, men det lykkedes dog ikke helt.

Det lykkedes for dem at nedskyde 40 bombemaskiner og beskadige 32. Beskadigelserne på raketstationen var ikke så store, som englænderne havde håbet.

Samme nat blev der nedskudt en Lancaster på det nordøstlige Løjtland – 7 omkomne. Også en Lancaster i Ustrup ved Vojens blev skudt ned – 8 omkomne.

Mindst ni gange under Anden Verdenskrig er allierede bombefly styrtet ned på Als.

Kun en mand overlever

Den 23. april 1944 styrtede en Halifax MK 5 ned ved Traneodde. Et brændende engelsk bombefly passerede hen over Svenstrup mod nordøst. Over selve byen blev det ramt af en eksplosion. Det styrtede ned i vandet ca. 200 meter ud for kysten nordvest for Traneodde og 500 meter nordøst for fyret.

Det var lettet fra England ved 20 – tiden. Sammen med de øvrige fly fra eskadrillen skulle de udkaste miner i Østersøen, eller nærmere sydøst for Gedser tæt ved den tyske kyst.

Vest for Als får en tysk Messerschmidt ME – 110 øje på den og angriber den. En fisker ser styrtet. En sergeant D. Harris overlever styrtet. Stærk forkommen føres han i ambulance til Sønderborg Sygehus. Men tyskerne stoppede ambulancen og han erklæres som krigsfange. Ingen af de andre overlevede. To af besætningen blev senere fundet på strandet og er begravet på Aabenraa kirkegård. En ukendt blev fundet ved Havnbjerg Skov. Han blev også begravet i Aabenraa. Han kan være et af besætningsmedlemmerne.

Stormy Weather

En B – 17 fra USAF 351 Bomber Group nødlandede 24. maj 1944 mellem Skærtoft og Myrholm. Flyet var kommet fra nordnordvest. Det fløj meget lavt og havde tydeligvis motorproblemer. 8 faldskærme foldede sig ud over Svenstrup og Klingbjerg, mens flyet fortsatte mod sydøst i lav højde.

Flyet "Stormy Weather" med en 10 – mands besætning lettede fra Polebrook mod Berlin den 24. maj 1944 om morgenen mod Berlin. Af de i alt 616 maskiner kom de 18 fra Polebrook.

Flyet nåede velbeholden til Berlin og fik nedkastet sine 4 tons bomber. Men kort efter fik de en fejl på motoren, hvorefter de måtte trække sig ud af formationen. Man ville forsøge at nå Sverige. Flyet endte med at mavelande mellem Skærtoft og Myrholm. Alle besætningsmedlemmer overlevede i tysk krigsfangenskab.

To styrt samme aften

Den 29. januar 1944 styrtede en Lancaster ned ved Broballe og en ved Mjels. På vej over Sønderjylland blev de engelske fly angrebet af tyske natjagere. De første tab indtraf over Kliplev og Varnæs. Derfor flytter formationen tættere sammen. Dette kan være årsagen til at disse to fly støder sammen over Nordals.

Det ene splittes ad og dele af fly og besætning faldt ned i Augustenborg Fjord, mens resten faldt ned i Mjels. Det andet styrtede 800 meter nord for Broballe mejeri.

Alle besætningsmedlemmer omkom og ligger i dag på Aabenraa Kirkegård. En blev dog senere fundet og blev begravet på Pommersgård med et propelblad som gravsten. Liget blev dog senere flyttet til Aabenraa til de øvrige. Der er rejst to mindesten, en for hver besætning.

Lig-dele over et stort område

Den 16. november 1944 styrtede to Halifax – fly ned i Nørreskoven. En formation var på vej hjem fra et bombetogt over Kiel. Over det østlige Als kolliderede to af maskinerne. De styrtede ned og blev spredt over et større område. Det var dels i Nørreskoven, omkring Gammel Østerholm og dels omkring Nyled, Lysholm og Holmskov. Alle 14 besætningsmedlemmer omkom.

Tyskerne fjernede ligene. Men efterfølgende fandt lokale beboere ligdele omkring i området. Disse blev løbende indsamlet og begravet på det, der kaldes Englænderhøjen eller Englændergraven. Delene er senere gravet op og flyttet til Aabenraa kirkegård.

Andre nedstyrtninger

Man kender også til følgende nedstyrtninger:

- *Sønderborg – Halifax Pathfinder 19. august 1942 (omtalt under Bombenatten)*
- *Hestehave – Halifax – 25. juli 1942*
- *Hellesø – Lancaster – 18. august 1943*
- *Lillebælt øst for Als – Halifax – 12 januar 1945.*

Nedstyrtning ved Kliplev

Natten mellem den 23. og 24. april deltog i alt 161 fly af forskellige typer i et angreb, hvor 143 skulle tæppebombardere Rostock by med brandbomber. 18 fly skulle bombardere Heinkel – flyfabrikken. Men trods god sigt var angrebet en fiasko. RAF mistede 2 Wellington fly og et Whitley fly. Men på vej

hjem blev "Manchester" ramt af flak og styrtede ned i Visgårde ved Kliplev. Piloten omkom med 6 overlevede.

Nedstyrtning ved Bevtøft og Tinglev

Natten mellem den 25. og 26. april 1942 deltog godt 100 RAF – fly i et angreb mod Rostock og Heinkel – fabrikken, da de to af dem blev skudt ned af tyske Messerschmitt BF 110 over Sønderjylland:

- *Stirling, styrtede ned i Kravlund ved Tinglev. To omkomne men 6 overlevede med faldskærm.*
- *Wellington, styrtet ned i Neder Jerstal ved Bevtøft, 6 omkomne.*

En mindesten ved Øster Gejl

Vi er ikke langt fra det nordlige Kruså i vores omtale. Her findes der i Øster Gejl på en vej, der hedder Hesteløkken ca. 4 km nord for Kruså en mindesten. På en informationstavle kan vi læse:

- *Denne sten står til minde for besætningen på Royal Air Force bombeflyet Wellington 3 X3716, der styrtede her den 29. april 1942 kl. 1.56.*

Det fremgår, at alle seks unge sergenter ombord på flyet blev dræbt ved styrtet. Flyet var lettet sammen med 87 bombefly fra Honington nordøst for London, hvor de skulle angribe flådebasen og skibsværftet i Kiel. RAF (Royal Air Force) mistede seks bombefly ved denne aktion.

En Messerschmidt fik ram på det engelske fly. Vragdele blev fundet over et stort område. De døde besætningsmedlemmer blev fundet i et stort område. Der var ingen af dem, der bar faldskærm.

7 omkomne i Bov Kommune

Natten mellem den 23. og 24. september 1942 udførte RAF bombardement af Wismar (Dornier – fabrikken), Flensborg og Bremen – bydelen Vegelsack, foruden minelægning i bl.a. dansk farvand.

Blandt de 28 deltagende Halifax – fly i Flensborg – angrebet styrtede 5 ned, deriblandt et nord for grænsen. Dette fly havde hovedsageligt canadisk besætning og blev ramt af flak. Det styrtede ned ved Elso i Bov Kommune. Der var 7 omkomne.

10 dags Hæfte for en "Indskrift"

En Avro Lancaster lettet den 8. januar 1943 fra Waddington for at lægge sø-miner i Øresund syd for Amager. Men på udturen over Jylland blev ramt af en tysk natjager. Kl. 17.40 styrtede det ned over Søst Skov ved Jørgensbjerg 4 km vest for Aabenraa. I og uden for vraget fandtes lig-rester af 5 – 6 omkomne.

Et trækors opsat ved nedstyrtningsstedet af den 22-årige Christian Adolphsen fra Rise med indskriften "Her faldt fem engelske flyvere i kamp for de frie folks sag, kostede ham 10 dages hæfte. I 1983 blev der opstillet en mindesten på stedet med samme indskrift.

Rønshoved Strandhotel bombet

Vi har i tidligere artikel skrevet om fejlbombninger. Og det gik da også galt den 13. november 1943. Rønshoved Strandhotel "Randershof" fungerede som hjem for 60 udbombede børn fra Hamborg, da det nedbrændte efter et engelsk flyverangreb. Et barn blev svært skadet og alle børnene mistede deres ejendele.

Nedstyrtning ved Fjelstrup og ved Gråsten

Efter et britisk bombetogt mod Berlin den 15. februar 1944 blev en Lancaster ramt af en natjæger og styrtede ned ved Fjelstrup nord for Haderslev. Der var 6 omkomne og en overlevende med faldskærm.

Ved samme togt blev en Halifax ramt af flak ved Flensborg og styrtede ned ved Trappen syd for Gråsten.

Et mindre antal Lancaster – bombefly lavede et afledningsangreb mod Frankfurt (Oder) mens hele 891 RAF – fly af forskellig type deltog i et angreb mod Berlin, hvor de overfløj Danmark på udturen mod Holland på vej